

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

u.registrator@regeringskansliet.se

Remissvar på delredovisningen av regeringsuppdraget att främja ansvarsfull internationalisering vid utbildnings-, forsknings- och innovationssamarbeten (UHR Rapport 2024:1)

Sammanfattning

STINT, Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning, har tagit del av rapporten Ansvarsfull internationalisering (UHR Rapport 2024:1) och uppskattar det arbete som Universitets- och högskolerådet (UHR), Vetenskapsrådet (VR) och Vinnova har lagt ner på att belysa de komplexa frågor som rör ansvarsfullt internationellt samarbete inom forskning och högre utbildning. STINT anser att rapporten utgör en god grund för vidare diskussion och utveckling av strategier för att säkerställa att internationella samarbeten är både ansvarsfulla och hållbara.

I denna skrivelse redovisas STINTs synpunkter med avseende på:

- Behovet av att utveckla definitionen av begreppet ansvarsfull internationalisering
- Behovet av att skapa en kultur kring ansvarsfull internationalisering inom lärosäten och stödjande organisationer
- Behovet av ny kunskap och omvärldsanalys

Bakgrund

STINT etablerade begreppet ansvarsfull internationalisering i dess nuvarande betydelse i Sverige 2020 och har arbetat med dessa frågor under lång tid.¹ Fokus är att säkerställa att internationella samarbeten förblir en viktig del av svenska lärosätens verksamhet för att därmed skapa goda förutsättningar för hög forsknings- och utbildningskvalitet, samtidigt som risker och problem som kan uppstå i internationella sammanhang hanteras på ett balanserat sätt. Utredningens inriktning att underlätta internationellt samarbete med respekt för akademisk frihet och lärosätens autonomi är nödvändig och lovordas. STINT uppskattar också utredarnas strävan att bygga sina slutsatser på aktuell forskning och omvärldsanalys.

¹ Shih, T., Gaunt, A. & Östlund, S. (2020). Responsible internationalisation: Guidelines for reflection on international academic collaboration. Stockholm: STINT, 2020.

STINTs synpunkter

STINT ser positivt på den grund som har föreslagits av UHR, VR och Vinnova och att utredningen har ett brett angreppssätt. Det är rimligt att tydliga grundprinciper etableras men att det i största möjliga grad undviks ny lagstiftning och regelgivning inom ansvarsfull internationalisering. Givet det förändrade världsläget är det förståeligt med den ökade betoningen på säkerhetsaspekter, och att krav ställs i relation till identifierade utmaningar. STINT vill dock betona att ansvarsfull internationalisering innebär att universitet och högskolor och deras anställda ska kunna göra välunderbyggda riskbedömningar inom ett mycket brett spektrum av områden där det kan uppstå risker och utmaningar i samband med internationella aktiviteter.

Fokus bör ligga på lärosätenas egna ansvar att stödja medarbetares förmåga att göra balanserade, välgrundade och ansvarsfulla bedömningar i svåra och komplexa internationella samarbeten. Det är viktigt att genom medvetna riskhanteringsåtgärder bibehålla öppenhet i akademiska samarbeten även under svåra förhållanden. Syftet med ansvarsfull internationalisering är att internationellt samarbete ska underlättas och bli av, inte att förhindra det. Men i och med att nya krav ställs är det nödvändigt att en strukturerad konsekvens- och riskanalys av förslagen i utredningen görs, vilket i denna delrapport av regeringsuppdraget inte tycks ha hunnits med. STINT menar att konsekvenserna av en alltför stor betoning på nationella och organisatoriska säkerhetsaspekter i relation till internationella samarbeten medför stor negativ påverkan på forsknings- och utbildningskvalitet. I förlängningen riskerar svensk ekonomisk välfärd och konkurrenskraft, som i mycket hög grad bygger på svensk och utländsk världsledande forskning och innovation, att påverkas negativt.² Vidare riskerar den säkerhetsisering³ som detta innebär att leda till onödigt erosion av demokratiska institutioner om det inte är sker på ett genomtänkt och proportionerligt sätt.

Definitionen av ansvarsfull internationalisering bör utvecklas

Definition av ansvarsfull internationalisering

I utredningen används följande definition av ansvarsfull internationalisering: "*Ansvarsfull internationalisering omfattar de aspekter som en nationell aktör inom högre utbildning, forskning och innovation behöver ta hänsyn till för att på ett ansvarsfullt sätt upprätta, vårda och följa upp en relation med en eller flera aktörer i andra länder.*"

Definitionen bör, enligt STINT, omformuleras eller förtydligas. I nuläget anges det att ansvarsfull internationalisering endast omfattar aspekter som en "nationell aktör" behöver beakta.

Utredningens diskussion och slutsatser reflekterar inte kring ordet "nationell", men detta anser

² En strategisk agenda för internationalisering (SOU 2018:3)

³ Säkerhetsisering refererar till att säkerhetsshot inte alltid är objektiva utan konstrueras. Säkerhetsisering innebär att nya områden förklaras som föremål för säkerhetsintressen eller som säkerhetsrisker av säkerhetsrelaterade aktörer. Detta öppnar i sin tur för att exceptionella nödgärder kan vidtas på ett sätt som annars inte vore möjligt. (Buzan, Barry, Ole Wæver, and Jaap de Wilde. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, CO: Lynne Rienner, 1998.)

STINT vara nödvändigt för att i fortsättningen identifiera förväntningar och ansvarsförhållanden. STINT rekommenderar att definitionen revideras för att inkludera de aspekter som är relevanta för lärosäten och individuella forskare, vilket skulle ge en ram för ansvarsfull internationalisering som täcker större delar av det arbete som idag pågår.

Ett för stort fokus på säkerhetsrisker kan ha ansemliga negativa konsekvenser

Det ökande trycket på att den akademiska sektorn ska fokusera på säkerhetsfrågor och säkerhetshot kan leda till att universitet och högskolor väljer bort internationella samarbeten. Det är av mycket stor betydelse för svensk forsknings konkurrenskraft att vara internationellt sammankopplad, då det ger forskare i Sverige möjligheter att bidra och utveckla forskningsfronten. Att riskerna i internationella kontakter utmålas som större än de faktiskt är eller att otydliga riskscenarier förmedlas kan leda till att internationella samarbeten på ett onödigt sätt avslutas eller uteblir. Därför måste metoder och principer utvecklas för hur nationella och andra säkerhetsintressen ska beaktas tillsammans med de intressen som primärt berör lärosätena såsom forskningsexcellens och utbildningskvalitet.

Ansvarsfull internationalisering omfattar ett brett spektrum av områden där universitet och högskolor och deras anställda behöver göra välunderbyggda riskbedömningar i samband med internationella aktiviteter. En del av dessa bedömningar kräver ett fokus på säkerhet, men inte alla. STINT ser därför det som önskvärt att de frågor som relaterar till säkerhetsintressen, som primärt identifieras av regeringen och säkerhetsmyndigheter, hanteras med tydligare behovs- och problembilder. För universitet och högskolor är det minst lika viktigt att arbeta med andra frågor inom ansvarsfull internationalisering såsom akademisk frihet under ansvar, forskningsintegritet, balans i samarbetsrelationer, mänskliga rättigheter och etik, forskares och studenters säkerhet i fält samt anseendefrågor.

Stigmatisering är förödande för forsknings- och utbildningskvalitet

Svensk forsknings- och högre utbildningsmiljö karaktäriseras av en stor mångfald med avseende på etniskt/nationellt ursprung och bakgrund, som är en stor styrka för Sverige. En ansemlig del av dem som är verksamma på lärosätena har också ett ursprung i de länder som av säkerhetsmyndigheter beskrivs som hot. Genom ett ökat fokus på säkerhetsrisker så ifrågasätts samarbeten med dessa länder i ökad grad, och denna misstänksamhet kan också leda till diskriminering och stigmatisering av personer med sådant ursprung.

Misstänksamhet som sprids genom fokus på säkerhetsfrågor kopplade till nationalitet eller ursprung har allvarliga konsekvenser för individer och är även skadlig för forskningsmiljöer och samarbeten. Därför måste säkerhetstänkandet på svenska universitet ske med betoning på att undvika stigmatisering och diskriminering. Regeringens policyinsatser bör inkludera riktlinjer för likabehandling och icke-diskriminering.

Förhållandet mellan forskningssäkerhet och ansvarsfull internationalisering

Inom fältet ansvarsfull internationalisering finns så som utredningen beskriver redan idag en rad relevanta regelverk som i andra länder associeras med forskningssäkerhet. Detta beror på att forskningssäkerhet i ökad grad kräver regelefterlevnad. För att dessa regelverk ska kunna appliceras i lärosätenas verksamhet behövs emellertid större tydlighet och mer konkretisering kring förhållandet mellan forskningssäkerhet och ansvarsfull internationalisering. Överlag krävs också en högre grad av medvetenhet om reglernas existens och krav på efterlevnad på lärosätena. Medvetandegörande och konkretisering bör vara en uppgift för den stödfunktion som ska vara ämnet för utredningens fortsatta arbete. Ett tydliggörande av gränssnittet mellan forskningssäkerhet och ansvarsfull internationalisering kommer att underlätta för lärosäten att navigera dessa komplexa frågor och säkerställa att både säkerhets- och integritetsfrågor beaktas.

Behovet av att skapa en kultur kring ansvarsfull internationalisering inom lärosäten och stödjande organisationer

Hantering på lärosätetsnivå

Fokuset på säkerhet har enligt STINT's erfarenhet gjort att ansvarsfull internationalisering på många universitet och högskolor har mötts med huvudsakligen säkerhetsorienterade åtgärder. Det finns en betydande risk att internationella samarbeten onödigt minskar om internationellt samarbete betraktas som en säkerhetsrisk, och otydliga riskscenarier kan leda till överefterlevnad, s.k. over-compliance.⁴ Det riskerar att hindra och skapa omotiverat höga trösklar för internationella samarbeten. Detta gäller särskilt för länder som kan betraktas som "komplicerade/svåra".

Riskerna som uppstår i internationella samarbeten är mångfacetterade och varierar beroende på samarbetets natur, ämnesinnehåll och de inblandade länderna. Dessa risker beskrevs i STINT's skrift om ansvarsfull internationalisering från 2020. Hur dessa risker kan hanteras tillsammans med säkerhetsaspekter kunde utredningen ha diskuterat djupare.⁵ En bredare syn skulle bidra till att säkerställa att ansvarsfull internationalisering verkligen blir en integrerad del av svenska lärosätens strategier.

Många av de avvägningar och bedömningar som rör individuella forsknings- eller utbildningsprojekt behöver göras av enskilda forskare och lärare på lärosätena. Det är emellertid

⁴ Overcompliance innebär i det här sammanhanget att ett lärosäte följer regler, lagar eller riktlinjer mer strikt än vad som egentligen krävs. Detta kan ske av olika skäl, så som en vilja att undvika otydliga risker eller att undvika medial uppmärksamhet. Överefterlevnad leda till onödiga kostnader eller sänkt kvalitet, eftersom man lägger mer resurser på att följa regler än vad som är nödvändigt.

⁵ Se exempelvis Shih, T., Gaunt, A. & Östlund, S. (2020). Responsible internationalisation: Guidelines for reflection on international academic collaboration. Stockholm: STINT, 2020.

otydligt i rapporten vilket ansvar en enskild anställd på ett lärosäte har för att göra riskbedömningar och hantera risker.

Behovet av ny kunskap och omvärldsanalys

STINT håller med utredningen om att det finns ett generellt behov av ökad kunskap och erfarenhetsutbyte kring ansvarsfull internationalisering. STINTs bedömning är att dessa nya komplexa utmaningar inte går att lösa med gamla metoder. Därför har STINT utlyst forskningsmedel för att bygga upp forskningen på området för att få mer kunskap och bygga upp kapacitet på lärosätena. Även National Science Foundation (NSF) i USA, har gjort en liknande men mycket större satsning. Övriga forskningsfinansiärer i Sverige borde kunna bidra i denna utveckling av ny kunskap för att stärka kompetensen och kapaciteten i systemet.

Det är kritiskt att förstå utvecklingen inom vetenskap och högre utbildning utomlands. Det är därför centralt med omvärldsanalys och strategiskt relationsbyggande på plats utomlands. STINT som kunskapsresurs (med medarbetare utomlands) stödjer lärosätena i sitt arbete kring ansvarsfull internationalisering, som del i sitt ändamål att främja internationaliseringen av svensk högre utbildning och forskning, till exempel genom rådgivning och analyser, inklusive riskanalys.

Behov av koordinering

Samarbetsuppgifterna mellan myndigheter och organisationer från olika sektorer, och mellan lärosäten, är många inom fältet ansvarsfull internationalisering. I Sverige har samordning av internationellt samarbete inom högre utbildning och forskning emellertid visat sig vara en utmaning. Därför krävs särskilt noggranna överväganden, en tydlig styrning och långsiktig finansiering för att skapa en fungerande organisation för stöd till lärosätena och till forskningsfinansierande organisationer. STINT, som stiftelse, har möjlighet att delta som en aktiv kunskapsresurs inom en sådan organisation.

STINTs yttrande har utarbetats av policyansvarig Albin Gaunt och senior rådgivare Tommy Shih. I den slutliga handläggningen av ärendet har även STINTs styrelseordförande Annika Rembe och styrelseledamoten Mats Benner deltagit.

För STINT, Stiftelsen för internationalisering
av högre utbildning och forskning

Andreas Göthenberg
Verkställande direktör